

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețului

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimisu cu post în lăintrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străintate pe 1 an 10 fl. s'eu 23 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politic, national-economic si literariu.

Orice inserate, se platesc pe serie s'eu linia, cu litere merute garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin asomnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 94.

Sibiu, 24/6 Decembre 1879.

Anulu II.

Moralitatea poporului tieranu în Transilvani'a.

Cine cutedia a trage în judecata publică moralitatea clasei celei mai numeroase a locuitorilor unei țeri? Ce mai incăpe aci întrebare? O tragu în judecat'a lor o sută și o mie de inși, nu de eri, ci totdeauna, era mai de curendu se tînu judecata aspra în Clusiu asupra întregii clase a poporațiunei rurale. Deunadi adeca, după ce se publică verdictulu în processulu celu scandalosu de pressa, alu subprefectulu Nagy Lajos contra Jancso János, care denuntiase crudimile celuia, partisanii crudimilor și ai lui Nagy aflara, că verdictulu juriulu care acquità pe Jancso, a fostu lipsitu de matoritate, nedreptu, asupritoriu pentru Nagy. Temeiurile loru eră între altele, că locuitorii satelor sunt lipsiti de ori-ce cultura, prin urmare prosti că și vitele lor, da, prosti; înse totusi vicleni, insielatori, resbunatori; preste această atatu de lenesi, în cătu până ce mai au câte o mesura de farina în camara, nu lucra nimic, nici lor, nici la altii pe simbria, ci stau cu dilele întregi cu popa cu totu în cărcium'a jidovésca bendu la vinarsu amestecat cu vitriolu, până ce stau se le ésa ochii din capu. Femeile lor sunt totu asia de betive; acestea cara mereu la jidovu bucate din cosiu cu slurti'a sau catrinti'a pentru rachiu puturos, pe care apoi ilu béu acasa unele cu altele, inpartindu și la baiati, curatu asia precum facu selbaticii rosii din Americ'a, sau negrii Cafferi din Afric'a meridionale, a caroru rassa va dispărea preste puțin, esterminata mai multu numai prin betia. Locuitorii satenilor colibe inputite, grajdurile (cosiere le dicu în Romani'a) borte și scorburi intunecose, facute că spre pedepsa pentru biete vite necuventatorie. În lăintrulu casei putore de nesuferitu; paratii nevaruiti de mai multi ani; preste totu icon'a saraciei extreme. Un'a din urmarile saraciei este furtulu, care s'a prefacutu în vitiu de tôte dilele etc.

Acésta descrițiune a locuitorilor sateni s'ar potea continuá pe mai multe côle, si din operatulu întregu ar resultá oglind'a pe care o ai potea tîné fora nici o temere de a fi desmintitu, de inaintea ochiloru la tôte poporale, nu numai din Ungari'a și tierile adnexe, ci și la cele din Moravi'a, Silesi'a, Carinthi'a, Carnioli'a până în Dalmati'a, cu atatu mai virtosu în Galiti'a și de acolo înainte în totu teritoriulu celu prea vastu alu Rusiei, în tóta

Turci'a, și vomu dice mai multu, în tóta Itali'a inferiore, în o parte mare a Spaniei, înca și în unele provincii ale Germaniei, în tóta Irlandi'a cu 7 milioane de locuitori și asia mai departe. În tôte acelea țeri locuitorii sateni stau în tóta privinti'a sau totu că cei din Transilvani'a, sau și multu mai reu decâtu acestia, în barbaria și selbatacia de care te apuca fiorile nu numai vedindu-o cu ochii, ci și numai citindu descrițiunile facute de cătra caletori onorabili și moderati, caroru nu le place a exager'a nimicu din ceea ce vedu și audu ei inși.

„Kelet“ (Orientulu) din Clusiu descriindu și elu acea stare de barbaria spune, că ómeni de calibrulu lui Nagy sunt de parere, că unu poporu atatu de cadiutu și barbaru nu pôte fi gubernatu decâtu numai prin frica și teróre, prin inchisori, batai, legatura fedelelesiu sau butucu (manile la pitióre) cu fune, cu gánji de mestecanu sau din scórtia de teiu, ori cu lantiuri, în fine prin fôme și sete, adeca totu că până în a. 1848. „Kelet“ combate astadata prea bine acelu metodu selbaticu de a dá popóraloru educatiune prin atrocitati. După ce înse este sciutu, că în patri'a nóstra se mai afla fôrte multi partisani ai acelu metodu barbaru; după ce de alta parte, progressele gigantice ale civilizatiunei moderne straine, cu tôte insusirile bune și multe rele, amerintia cu esterminare difinitiva pe tôte poporale câte mai innóta în órb'a nesciintia, a sunatu óra suprema, în care avemu se cautamu cu totii sigur'a cale pe care se póta esi asia numitulu poporulu tieranu din starea barbariei, căci se nu ascundemu nimicu: acésta stare este în adeveru barbara.

Midiulócele recomandate de amicii lui Nagy se potu contrage în urmatori'a formula simpla și claru: Pentru că se poti face din barbari ómeni civilisati, fa-te mai antai tu insuti barbaru.

Până la 1848 dressarea cailor și a caniloru de venatu se intemplá de regula pe la curtile boieresci mai multu numai prin batai cumplite și prin fôme; până și în grajdurile husariloru cu chivara rosii se vedea furci de lemn frante de ósele cailor. Astadi se aplica la cai și la cani cu totulu alte metode, neasemenatu mai umane, fóra că se remana atati cai orbi sau schilaviti prin batai, nici se mai crepe atatia cani.

Se nu póta afla óre domni dela Clusiu, Aiudu,

Murasiani, Desiu etc. midiulóce de a dressá pe ómeni „barbari“ celu puțin de acelea, pe care le aplica la dressarea caniloru de rassa „nobilă“, cumparati din Angli'a și Americ'a cu câte 10 până la 50 de napoleond'ori unulu? Se nu aiba óre locuitorii sateni nici atatia creeri în gamali'a lor, cãti au caii domnesci? Dara caii nu béu vinarsu? Asia este în adeveru, nu vedemu nici-unu calu bétu și cu atatu mai puțin betivu. Dara cine dá locuitoriloru sateni vinarsu-rachiulu celu spurcatu? Cu a cui permissiune sunt ei creditati inadinsu de cătra jidovu, pentru-că preste puțin se puna la toba și celu din urma pamentielu, de unde'si scoatea mamalig'a pentru câte 5—6 prunci golani?

Este nespusu de greu a nu scrie totu numai satira în acésta patria nefericita.

Dupa atatea legi relative la instructiunea publică, insocite de nenumerate decrete ministeriali și guberniali, în cătu se faci din ele unu mormanu de inaltimea unei biserică; pe langa atati consilieri referenti guberniali după confessiuni, apoi indiectu mai multi inspectori fóra confessiuni religióse; după atatea canóne sinodali, circularie archiereesci și consistoriali câte au inplutu archivelu, astadi, după ani 30, revisorii (inspectori) scóleloru că si corespondentii particulari stau se jure, că în regiunile dintre Murasiu și Somesiuri necum romanii, dara nici chiaru ungerii cei ajutati și portati pe palmi, n'au scóle de dómne-ajuta, și care sunt, nu prindu nici-decum radecina în poporu; era de candu s'au decisu a le magiarisá, merge și mai reu, căci acuma poporulu respunde în cunoscut'a sa maniera fatalistica: „Cí cá-à, daca vreu se faca scólaa ungerésca, faaca-o din banii lor, càà poi nu'i mai avemu, càà ni iau luat totu în daajde“ — „Mee, nu fiti nebuni, că ve pune jucie (executiune) și ve ia totu!“ Candu le vorbesci asia, ei iti ridu în nasu si'ti respundu totu cu nepasare fatala: Se totu puna jucie, că n'are ce se'mi mai ia.“

„D' apoi?“

„D' apoi cá larga'i lumea, vomu vedea atunci.“

Acésta resistentia passiva, desperata, este o arma mai teribila decâtu o mie de tunuri, și ea castiga în putere, cu cătu actual'a sistema si-a pusu capulu în peptu și pitiorulu în pragu, spre a da poporulu o specie de cultura, pe care densulu o uresce din

Foisiór'a „Observatoriulu“.

Nicolau Gogol

s'eu

Poetulu mortu de fôme.

(O istoria russésca.)

Comunicata de J... C....

Departatu d'ori ce fiantia, ce alu meu sufletu mai doresee, Moru în chinuri, nu mai este Dumnedieu pentru pribegi.

Fericitu e poetulu, care lasa de ereditate posteritatii chipulu veselu alu junetiei sale. De o sută de ori nefericitu e acel'a, care nu mai vegetandu, acopere cu velulu durerei splendore trecutulu seu.

Admirarea nóstra se schimba în compatimire, gloriificarea nóstra cea vesela se preface în condolentia fatia de persón'a lui.

În un'a din serile innadusitóre din Iuliu 1820 s'au reprezentatu în teatrulu din Hamburg „Brigandii“ de Schiller. Cu tôte că nadusiela eră nespusu de mare, teatrulu totu-si eră indesuitu de publicu. Rol'a lui Carolu Moor eră destinata pentru unu óspe, care se bucurá de renume bunu. Cortin'a s'au raducatu pentru a dou'a óra, publiculu chiamá pe artistulu prin aplausele cele mai frenetice. Elu de si avea espressiuni straine totu-si eră unu mare dramaturgu.

La întrebarea preotulu: „N'ai atinsu cu man'a ta de hotiu Sanctuariulu domnului?“ reprezentantele lui Carolu Moor de odata se cutremura în tóta fiinti'a sa, fatia i deveni palida, ochii incepura a i se inverti cá la unu selbaticu; — publiculu privea cu cea mai mare încordare si lipsitu de resufare la acestu jocu artisticu — imitatulu până la infurare — deodată isi întorse capulu, ochii si-i acoperi cu manile și cu o voce tempita

și plina de dorere respunde: „Nu, nu, numai luminele, luminele!“ și cadiu josu . . . mai mortu.

Publiculu nu eră în stare se-si esplice acésta scena. După cateva minute cortin'a se radică și regisorulu anuntia publiculu încordatu, cumcă prin repentini'a turbarare de minte a dlui Nicolau continuarea tragediei e inpedecata și că în loculu piesei intrerupte se va representá o comedia scurta. Publiculu misicatu de acésta tragedia neasceptata, cu cea mai mare dorere parasi teatrulu.

Catastrofa cea inforatóre de după coulisse numai acum se incepu.

Nenorocitulu fu asediatu pre unu fotoliu. În giurulu lui se aflau socii sei, în vestmentele lor cele selbatiche. Spiegelberg storse lacrimi din ochii sei cei fierosi. „Se misica“ esclama cu compatimire Franciscu Moor. Toti ilu priveau cu cea mai mare încordare, elu s'au raducatu cu incetulu și isi deschise ochii. În privirea lui nu poteai observá semnele nebuniei dar' vedeai semnele unei doreri nemarginite, semnele luptei din interiorulu seu.

În diu'a urmatóre ilu cerceta mediculu. Nenorocitulu isi esprima voi'a de a-si enará istori'a morbului seu. Si-au istorisitu biografi'a.

— Sunt convinsu dle medicu, cumcă în pracs'a dtale ai destula ocaziune de a cunosce plagele cele desperatóre din vieti'a omenésca. Dta nu faci deosebire între saracu și avutu, fruntasiu și de josu, palatu și coliba, cercetesi pre cei pacienti cá si unu preotu — pentru-că unu medicu servece în vi'a domnului chiar cá si unu preotu. Adeveratulu meu nume e Nicolau Wasiljevici Gogol. Tatalu meu a fostu unu proprietariu de midilocu și s'au nascutu în 1808 în Wasiljevko gubernamentulu Pultava. — Înca și acum imi aducu aminte de inocentele placeri din copilari'a mea. M'au instruat mai în tôte limbele, înse cu deosebire în limb'a franceza și germana! Candu eram de 9 ani prin diligintia am ajunsu de a poté ceti fluentu bibli'a germana. Dta me privesci întrebându. Nu me întielege reu, nu

sunt crestinu falsu, parintii mei m'au crescutu în fric'a lui Dumnedieu.“

Acum cá si candu ar voi se alunge o cugetare carea ilu torturá, se opri pe unu momentu.

— Asia am traitu bucurandu-me de presente, ne-cugetandu-me la trecutu și inpletindu fantasii indrasnetie pentru viitoriu. O nópte, o singura nópte nimici tôte sperantiele parintiloru mei, ba chiaru și vieti'a lor și mi-a rapitu fericirea pentru totdeauna. Cas'a nóstra au luat focu prin unu incidentu necunoscutu, flacarile sbicuite de unu ventu puternicu au consumatu în cateva minute tóta averea parintiloru mei. Tatalu meu abia au potutu scóte din flacari pe mam'a mea. De odata i vine în minte cumcă si-au uitatu în cas'a ardienda nesce documente pretiósse. Palidu cá mórtea esclama: „Arip'a aceea înca nu e acoperita de flacari, trebuie se scapu documentele, la din contra, sunt perdutu cu intrég'a mea familia, vomu ajunge cersitori. Niculae ai grige de mam'a-ta!“ se repede și de acolo nu s'au mai reintorsu. Documentele le au aflatu în chili'a cea de asupra, de odata apare într'o feréstra tienendu în mana unu pachetu. „O scara!“ striga elu „pentru îndurarea Mantuitoriulu, o scara!“ Înca unu tipetu unu tipetu stringatoriu de ánima si pe candu m'am trezitu i scoteau cadavrulu celu arsu.

Ne am cautatu asilu la unu amicu din apropiere alu tatalui meu. Acesta ne au alungata. Din norocire unu iobagiu ne au primitu în colib'a sa.

În acea nópte trista bun'a mea mama au inbetranitu cu 20 de ani. Eră nepotintiósca. Singurulu radiemu i eră copilulu ei de 13 ani. Desperarea ne au dusu chiaru la imposibilu. Fiindu asediati într'o cetate, feceamu — ducendu unele și altele pentru domni straini — în fia-care di cale de mai multe miluri. Acestu serviciu aducea atata venitu, în catu aveamu ambi panea de tôte dilele.

Mam'a mea au fostu coprină de unu morbu și starea ei devenea din di în di mai ingritóre. Înzadaru me rogamu de medici, ce se interessau ei de vieti'a unei cersitóre? Umblamu prin cetate încóce și

sufletu, prin ómeni de aceea, pe cari elu nici-odata nu 'ia potutu vedé in ochi.

Classile dela cetati si din residentiele de seniori, care pretindu a fi civilizate numai ele si considera cultur'a cá unu restu de monopolu, aru trebui se încépa mai antaiu dela sinesi examinandu-se cu rigóre si atunci voru cunósce, cá stergéndu spoiel'a civilizatiunii straine, va esi de sub ea o barbaria ce sémena cá ou cu ou celei dela sate.

Budgetulu armatei imperiale comune.

Unu oceanu de cuvente s'au vorbitu si scrisu pàna acum in caus'a armatei comune de linia si certele asupra ei nici pe departe nu sunt inchiaiete. Nu este numai marimea budgetului care dà atàta sementia de vorba, ci mai sunt si alte planuri rezervate ascunse, de si ascunse reu. In Ungari'a kossuthianii aru voi, cá daca s'ar potea se se desfintiedie cu totulu armat'a regulata de linia, se remana numai militi'a teritoriale (honvéd), militia precum fantasédia ei, pura nationale magiara, pentru cá asia, la momentulu datu, Ungari'a se se póta rupe mai usioru si definitivu de càtra Dinasthi'a si de càtra statulu Austriei si se'si proclame independenti'a, de ex. sub dinasthi'a lui Kossuth. Totu asia pangermanistiloru din tierile austriace nu le place se védia o armata mai numerósa, pentru-cá totu asia, la momentulu datu, dorinti'a loru se fia implinita si mai usioru, adeca incorporarea la Germani'a cea mare.

Noi arataseramu la altu locu cá din veniturile monarchiei întregi 660 milióne armat'a de linia (fóra cea de honved in Ungari'a, de Landwehr in Austri'a) cere pe anu, dupa inpregiurari, dela 90 pàna la 116 milióne; este inse fórte interessantu cá se se védia ceva mai in detaliu, camu pe ce se ducu aceste milióne preste anu. Dupa unu preliminaru proiectatu pentru delegatiuni pe a. 1880 aflamu urmatóriele cifre:

1. Comand'a centrale, auctoritati militare superiori, comisiunea bellice, comand'a comisiunei bellice	2,022.000 fl.
2. Preotimea armatei, institutulu geograficu, scóle, penitenciarie (inchisori), remuneratiuni	3,821.000 „
3. Comisiunea tehnica, magazine de asternuturi, de victualii si de monture, magazine de cara, materialu de pioniri si pontonieri	1,062.000 „
4. Comande superiori si statuti majore	1,758.000 „
5. Comande architectonice (cetati, fortaretie, redate etc.)	2,080.000 „
6. Institutile sanitare (spitale, farmicia, medici etc.)	3,095.000 „
7. Pensiuni si subventiuni	10,591.000 „
8. Artileri'a si pirotechnic'a	2,632.000 „
9. Aproxionarea de monture si asternuturi	7,585.000 „
10. Montarea pentru castre (lagare) si aparate bellice	4,148.000 „
11. Spesele corpurilor de armata	21,338.000 „
12. Victualii ce se dau in natur'a	16,683.000 „
13. Mancarea soldatiloru gregari	15,419.000 „
14. Chirii (plati) pentru locuinte	4,453.000 „
15. Cumparare de cai in reserva	1,562.000 „
Sum'a totale	94,249.000 fl.

in colo fàra a sci ce facu, deodata me trediescu într'o bisericã. Am ingenunchiatu inaintea Altariului. „Mama! Mama! déca nu potu face nimicu pentru tine, me voiu rogá la Dumnedieu, elu va ascultá rogatiunea mea si ne va ajutá.“

Inse tentatiunea reului erá mai aprópe de mine decâtu mangaierea ceriului. Mi pareã cá luminarele de argintu, lumenele cele mari, si alte obiecte si pretiose ce se aflau acolo imi sioptescu:

„Nu fi nebu! ia-ne si ne vinde inainte de a'si inchide mum'a ta ochii!“ Ánima mea voia se se róge: „nu ne duce in tentatiune!“ inse busele mele sioptira: „ne iérta pecatele nóstre!“

— Mi-am inchisu ochii, cá se nu vediu ce facu manile mele cele profane — — — am furatu lumenele de pre Sanctuariulu Domnului.

Indata le am vendutu, cu banii m'am dusu la mam'a mea. Ea mi-a observatu turburarea si m'a intrebatu cá de unde am banii. Nici odata n'am mintitu in viéti'a mea i-am spusu cum s'au intemplat.

La acésta marturisire inspaimantandu-se m'au respinsu, eu i-am apucatu manile si udandui-le cu lacrimi si cu sarutari am esclamatu plangédu:

„Mama! Mama! iérta-me pentru tine am facutu iértame.“

Nu me mai audieã, — marturisirea mea i-au frantu ánim'a.

Barbatii de specialitate intielegu fiacare positiune perfectu, cei ce n'au a face nimicu cu ale armatei, ar trebui se studiedie budgetulu in tóte ameruntele sale, coprinse intr'unu volumu grosu. De altumentrea noue laiciloru ne camu ajunge daca ne vomu insemná bine numai cifrele de sub posit. 3, 7, 12, 13, 14, 15.

Transilvani'a.

— Sibiiu, 4 Dec. n. Érna aspra si fórte timpuria s'a pusu in totu coprinsulu tierii nóstre. A ninsu asia de multu, in cátu mai preste totu s'a deschisu drumu de sania pàna la Clusiu si de acolo la Oradea. Demánéti'a in unele dile gerulu trece si dela 15 grad. R. in josu. De acum ursii se retragu in scorburele si borteles loru pàna in primavéra, remanu inse potaile de lupi, cari in erni aspre ataca si pe omu.

Aici s'a deschisu in 1 Dec. sesiunea anuale a universitatii sasesci (specie de congressu nationalu) prin o cuventare scurta a comitelui-presiedente. Acésta corporatiune despoata dela dualismu incóce de tóte atributiunile si prerogativele sale national-politice si redusa mai multu numai la „unu birou de inregistrare“, s'ar pareã cá nu mai are nici-o insemnatate pentru poporulu sasescu; inse nu este asia. Din norocirea acestui poporu laboriosu, barbatii sei cu dorere de ánima pentru densulu, ii salvara incai averea cea frumósa si — celu puçinu pàna acuma — Scólele. De acestea inse si ingrijescu cá de lumin'a ochiloru, si este sciutu, cá in totu coprinsulu Ungariei si alu Transilvaniei scóle bune cá cele sasesci abia mai sunt altele, éra fói'a loru eclesiastica si scolastica redactata de unulu din barbatii cei mai eruditi si mai zelosi, de 14 ani nu lipsesce dela nici o parochia si dela nici-o scóla;*) pe langa acestea mai in tóte comunele mari au societati de lectura, si anume in lunile de érna se aduna si pe la sate mereu in serile cele lungi, citescu impreuna, isi comunica unii altoru ideile.

Venitulu anuale ordinariu din fondurile centrali administrate de càtra universitatea sasésca este de v. a.	171.341 fl. 66 cr.
Venitu extraordinariu „	11.400 fl. — cr.
Sum'a	182.741 fl. 66 cr.
Spesele ordinare v. a.	104.014 fl. 87 cr.
„ extraordinare „	78.050 fl. — cr.
Sum'a	182.064 fl. 87 cr.

Asia prisosulu ar fi prea puçinu.

Unu altu fondu numitu din vechime alu celoru 7 judetie, dà pe a. 1880 unu venitu totale de 55.994 fl. 63 1/2 cr. Spesele preliminate din acela 55.604 fl. 54 1/2 cr. Specificarea totoruru spesseloru se va publicá dupace comisiunile voru veni cu raporturile loru. Lucrarile acestei adunari au se interessedie si astadata pe toti romanii locuitori cu sasii in asia numitulu fundus regius.

Revista politica.

Sibiiu, 5 Decembre st. n. 1879.

Desbaterile asupra proiectulu de lege alu armatei s'au inceputu in 1 Decembre in camer'a deputatiloru din Vien'a. Aceste desbateri voru durá, probabilu, vre-o patru dile. In diu'a prima, dupa ce raportorulu si-au cetitu raportulu seu prin care

*) „Schul- und Kirchenbote“. Herausgeber Franz Öbert, ev. Pfarrer. Verleger Julius Spreer Hermannstadt. Ese odata pe luna. Pretulu 2 fl. 40 cr.

Am profanatu altariulu domnului si am omoritu pe mam'a mea.

Flandandu si setosu am vagabondatu trei dile prin paduri si campuri.

Deodata imi aducu aminte: dá de cumva nu au muritu mam'a mea, dá de cumva o aflu inca traindu. cá unu nebu nu me repedu spre coliba. Nu departe de ea omenii astrucau unu mortu.

Cá unu desperatu saru in grópa; — nesce mani m'au scosu de acolo si batendu-me bine, m'au alungatu fàra nici o mila.

Nici adi nu intielegu cum de nu am peritu. S'au aflatu nescari ómeni, cari m'au compatimitu. Am lucratu cá unu sclavu si in spiritulu meu s'au aprinsu flacar'a libertatei.

Sórtea m'au aruncatu într'o trupa de comedianti vagabondi, viéti'a libera inceptu a-mi fi placuta. Cu acestia am vagabondatu din cetate in cetate, din satu in satu pàna in fine ajunseu in Germani'a. In fine me trediescu „artistu“ dise elu cu unu sarcasmu tristu.

„Eri au trecut 8 ani de candu am omoritu pe mam'a mea; vorbele parintelui tóte mi le au revocatu in memoria, pentru acésta m'am turburatu, acésta m'au facutu éra-si asia de miserabilu.“ (Va urmá.)

recomanda camerei primirea neschimbata a proiectulu guvernului, au luat parte la desbatere din partea opozitiunii centraliste, fostulu presiedinte alu camerei Dr. Rechbauer, éra din partea autonomistiloru comitele Clam-Martinitz, Czedik, Grocholsky si comitele Salm.* Resultatulu votarei este inca indoiosu.

Delegatiunile voru fi convocate pe diu'a de 14 l. c. la Vien'a. Intre delegatii ordinari alesi din partea dietei magiare, figurédia de astadata si famosulu nostru concetatiénu Guido de Bausnern, ale carui espectoratiuni si professiuni de credintia politica se schimba mai in fiacare perióda legislativa, in directiunea din care bate ventulu mai tare.

In siedinti'a din 1 l. c. a dietei din Pest'a éra si avu locu unu incidentu scandalosu. In acea siedintia erá la ordinea dilei indemnisarea ministeriului Tisza de a conduce si pe anulu viitoru administratiunea statulu magiaru, pe bas'a legeri finantiare din anulu acesta, pàna candu se va ficsá budgetulu pe anulu 1880. In decursulu desbaterii deputatulu Csanady declara: cá natiunea si-au intorsu cu despretiu fati'a sa dela viéti'a privata a lui C. Tisza. (Iaritate mare si strigari: la ordine!) Mai departe dice elu, alegatorii din Dobritinu l'au huiduitu (elkergették.) (Sensatiune, strigari: la ordine!) Presiedintele face atentu pe deputatulu vorbitoru, cá se va vedea necesitatu a-i luá cuventulu, déca densulu va continuá a intrebuintiá astfeliu de espressioni neparlamentare. Alexandru Csanady coregenduse dice: Ei bine dara, alegatorii l'au exilatu (száműsték.) (Iaritate.) Presiedintele: si acésta espressionu este neadmissibila. In fine A. Csanady concede: cá nu l'au alesu.

Se prea intielege cá astfeliu de incidente scandalose, care se repeta mai pe fia-care di si care se pare cá si-au castigatu dreptulu de incetatiunire in diet'a magiara, nu voru contribui de locu la radicare autoritatii si a prestigiulu actualulu cabinetu magiaru, alu carui titularu este d. C. Tisza, cunoscutulu „sfarimatoru alu nationalitatiloru“ si fostulu siefu alu partidei „tigriloru“ anti-dualistici.

Cu ocaziunea agratiarei si eliberarei din temnitia a cunoscutulu patriotu Dr. Svetosar Miletici, connationalii sei sirbi din Neoplant'a, celebrara acelu actu alu M. S. imperatulu prin ovatiuni, conductu de tortie, serenada si musica.

Indata dupa caderea comitelui Andrassy se respandise scirea, cá ambadorulu austro-ungaru din Constantinopole, comitele Franciscu Zichy si-au datu demisiunea. Acuma vine „Monitoriulu oficialu“ si constata, cá prin decisiune mai inalta din 26 Novembre, M. S. imperatulu a primitu demisiunea comitelui Zichy, conferindu'i cu acea ocaziune si marea cruce a ordinulu r. ung. a St. Stefanu. Inca nu se scie cine va fi urmatoriulu comitelui Zichy in postulu din Constantinopole, care intre inpregiurarile actuale este celu mai importantu dintre tóte ambassadele din strainatate ale monarchiei.

Pe cátu de sgomotósa erá activitatea diplomatica a comitelui Andrassy pe terenulu politice externe, pe atàta este de discreta si de misteriósa, celu puçinu pàna acuma, aceea a successorulu seu baronulu Haymerle, care séu tace si face, séu cá inca nu s'au potutu orientá in de ajunsu in labirintulu politice externe, ereditata dela antecessorele seu. Unu lucru este constatatu, cá adeca nici bar. Haymerle nu i-a succésu a obtienea unu resultatu favorabilu in cestiunea reinnoirei tractatulu de comerciu cu Prusso-Germani'a, precum nu i-a fostu succésu acésta nici comitelui Andrassy.

Acele negociari s'au reinceptu acuma pentru a cincea óra intre reprezentantii austro-ungari si cei prusso-germani, fàra cá inse se fi ajunsu la unu resultatu multumitoru. Reprezentantii austro-ungari din lipsa de instructiuni, fatia cu pretensiunile esagerate ale guvernulu prusso-germanu, s'au vediu necesitati a se reintórce dela Berlin cu budiele umflate éra si la Vien'a, in necasulu multu laudatei si multu discutatei aliantie ce ar fi esistandu intre Austro-Ungari'a si Prusso-Germani'a. Principele de Bismark prin politic'a sa ecuivoaca si machiavelistica tinde a constréngé pe Austro-Ungari'a se capituledie pe terenulu economicu si finantiaru inaintea Zollvereinulu germanu, in semnu de recunoscintia pentru ilusoriele beneficii pe cari i le ofere „protectiunea si alianti'a egoista a cancelariulu de „feru si sange“ dela Varzin.

Sinistrele sciri, despre unu nou atentatu comisu asupra Tiarului, ce se respandisera si alarmasera Berlinulu, primira o reala confirmare prin urmatórea telegrama a gubernatorulu generalu din Moscva, publicata in „Monitoriulu russescu“ din 3 l. c.

Telegram'a ne spune, că „la intrarea bagajei a trenului de serviciu în cartirul Moscvei numit Rogosisi la 1 l. c. pe la 11 ore noaptea se făc o exploziune, din care cauza trenul deraila (esi din sine), unu vagonu cu bagaja fu resturnatu, era doue vagone de persoane cadiura de a curmezisulu pe sine. In corpulu drumulu de feru se forma in urm'a exploziunei a grupa de 8 arsine (coti) de lata si de 7 arsine de lunga. Nici o persoana nu s'au nenocitu. Urditorulu atentatulu inca nu s'au descoperitu, dar' sau descoperitu cas'a din care s'au asediatu min'a.“

Fara indoiala, ca si acestu nou atentatu, politi'a rusesca ilu va inscrie pe contulu nihilistiloru. Imperatulu Alecsandru II aparendu in sal'a George din Moscva pentru ca se primisca felicitariile supusiloru sei pentru ca au scapatu neatinsu, intre altele au disu: „D-dieu l'au scapatu pe densulu si pe toti aceia, cari calatoreau cu densulu spre Moscva, dar' spiritulu rebelu trebuie estermnatu. Toti cei binesimtori se contribue la desradacinarea reului.“ Adunarea coperi aceste cuvinte ale imperatulu cu aplause viue si prelungite.

Camerele parlamentulu francesu s'au reintorsu erasi la Paris in capital'a decapitata. Nici una din predicerile pessimistiloru nu s'au realizatu pana acuma. Parisulu este linistitu si camerele potu lucra neconturbate. Radicalii si-au datu parol'a de a nu intreprinde nemica, si a nu se folosi de alte mijloce, decatu, de voturile de care dispunu in puterea sufragiulu universalu. Acelea, adeca voturile, dicu organele loru, se le fia arm'a loru cea mai redutabila.

Massacrarea lui Muktar-pasia de catre albanesi se adeveresce a fi fostu numai o inventiune de fantasie. Numitulu pasia inca nici nu au ajunsu, la locul destinatiunei sale.

Corespondentie particulare ale „Observatoriulu.“

— Dela Dev'a avemu trist'a scire, ca junele romanu Alexandu Enciu, de nascere din comun'a Roscani, studente in an. II la institutul pedagogicu ungurescu din locu, in 24 Nov. demaneti'a pe la 5 ore din desperatiune sarindu in Murasiu s'a inecat; era ingropatiune i s'a facutu dupa ritulu bisericescu, dara i s'a cantatu si unu himnu calvinescu. Pana acum la natiunea nostra avea valore sententi'a ca romanulu nu se sinucide. Pana candu din alte popora sau rasse de omeni se sinucidea 100 de insi intr'unu periodu anumitu de timpu, dintre romani aveamu cate 1 multu 2 exemple de sinucidere, si chiaru in casuri de acelea individii isi perdeu mai antaiu tota mintea, inebunua cu totulu, apoi in lipsa totale a consciintei de sine isi luá vietia. In Orientu sinuciderea mai nici-decum nu este cunoscuta si in Itali'a este forte rara; in acelea tieri inse, ca si buna-ora in Romani'a si preste totu la romani, inebunescu cu atatu multe persoane si cele mai multe remanu alienate pentru tota vietia. Despre nefericitulu Alexandru Enciu diariulu „Hunyad“ din Dev'a pretinde ca la examenulu depusu inaintea comisiunei profesoriloru, nefericitulu teneru ar fi respunsu reu, ceea ce aflandu unchiu-seu, care'i era totuodata si epitropu, l'ar fi infruntatu aspru si asia bietulu teneru ar fi desperatu. Unu corespondente alu nostru inse ne dá cu totulu alta informatiune si anume, ca junele Enciu invetiá bine, i era inse nespusu de grea limb'a magiara si fiindu-ca nu o scia asia cum o cerea dela elu professorulu Zsiga, acesta l'a infruntatu in termini atatu de necrutatori, in catu tenerulu rusnatu si amaritu in sufletulu seu, dapace lupta cu sinesi insusi tota noaptea, in urmatoarea de des-demantia in locu de a se prepara pentru orele de prelegeri de care lu luá fiori reci candu cugeta la ele, s'a dusu dreptu la Murasiu si s'au aruncatu in apele lui.

Le este de graba dumnealoru, ca in patru ani, se invetiá tota lumea unguresce. Ei, bine, nu s'a potutu in 400, nu se va putea nici in alti 400 de ani; va invetiá cine va vrea si cine i va simti trebuintia, era de frica nu se mai invetiá nimicu.

Sciri diverse.

— (Processu criminalu pentru calumnia.) Acelu processu infamu si scandalosu a decursu la tribunalulu din B.-Pest'a in 21 Nov. a. c.; elu inse pote fi de mare invetiatura pentru toti industriarii si comerciantii din tierile nostre. Pre cate case si firme industriale si comerciale au ajunsu a fi si pana acum discreditate si ruinate prin luxu nebunescu, totu pe atatea au fostu subminate si nimicite prin „gurile rele,“ prin vorbirea de reu din pisma si reutate diabolésca. Casulu ce ne stá de inainte este pe scurtu urmatoriulu:

Doue case de comercianti si proprietari, Saxlehner si Adolf Loser, porta fia-care comericiulu seu, intre altele si cu apa minerale amara din fontanile dela Bud'a, de care sunt multe. Unu veneticu, anume Adolf Riegen dela Hamburg, prasitu in Bud'a numai la 1876 rogase pe Saxlehner ca se lu accepte de agentu, se i vendia ap'a minerale in tota Russi'a. Se vede ca lui Saxlehner nu i va fi placutu de exteriorulu, sau cum dicu comerciantii nostrii, de „nutr'a“ lui, ca nu i'a

datu agentur'a, l'au primitu inse cas'a A. Loser. Din acea di veneticulu Riegen jurá lui Saxlehner resbunare, si ca se lu pote discreditá mai pe siguru compuse si unu testimoniu in numele a trei sierbitori natarai, pe cari Saxlehner ii scosese dela sine; de aci s'a incercatu cu obraznicia demna de ori-ce jidovu din Hamburg, se induplece si pe unii medici ca se dea testimoniu contra lui Saxlehner; in fine denuntia pe acesta dreptu la ministeriu, ca ap'a lui tota e falsificata cu apa dulce, cu sare si cine scie cu mai cate ingredientie chemice. Ministeriulu ia lucrulu in seriosu si dá ordinu aspru de cercetare; mai pe urma caus'a vine la tribunalulu pentru calumnia. Se chiama mai multi martori, cativa medici, farmacisti si chemisti de profesiune, ca se si dea parerea toti sub juramentu. Cei trei servitori nega totu, dicundu ca ei nu sciu nimicu despre cate a scrisu Riegen in numele loru; era chemistulu Joanu Molnar spune, ca voindu elu se arate lui Riegen, ca ap'a cutare nu e falsificata, acesta i respunde cu tota nerusnarea: „Fia cum va fi, dara eu nu me lasu pana nu voi ruina creditulu lui Saxlehner.“ Atunci avocatulu dr. Graner iritatu de impudentia lui Riegen ilu declara in publicu de unu vagabondu fara patria, care a venitu se discreditat pe casele comerciale. Tribunalulu califica fapt'a lui Riegen de calumnia grea si lu condamna la inchisoare pe 6 luni, unde va avea timpu de a face cura de apa amara. Daca succedea lui Riegen ca se i treca calumnia de adeveru, Saxlehner nu mai avea ce face cu cele noue fontani ale sale de apa amara, perdea pe toti consumentii si era ruinat.

— (Omoru in biserica!) Blastemate semne ale timpului! In comun'a Dorca aproape de cetatea Olmütz parochulu moravu Joanu Kislonzyl in 19 Nov. dupa liturgia baptisase si unu pruncu, apoi se retrase spre a desbraca vestimentele bisericesci. In acelea momente unu neomu anume Joanu Beza, care fusese 18 ani inchisu pentru omoru, alergandu dupa preotu ilu intraba: Alu teu este prunculu baptisatu? Preotulu se intorce, era asasinulu i si trage unu glontiu dreptu in peptu, ilu lasa mortu, se pune iute pe o trepta dela altariu, unde si trage alu douilea glontiu de revolveru dreptu in anima, in catu remane si elu mortu la momentu. Acuma dara nu mai e siguru nici preotulu la altariu; ca-ci a fostu si pana acum unu casu in Itali'a, altulu la greci, de au trasu cu revolveru asupra preotulu dela altariu.

— (Errata si rectificare.) Din caus'a unui regretabilu incidentu, in Nr. precedentu alu diariulu nostru, s'au stracuratu in „Foisora“ cateva erori de tiparu pe care ne grabimu a le corege, precum si a intregi acea dare de se ma despre concertulu „Reuniunei romane de cantari“ prin unu intregu passagiu, care din fatalitate a scapatu din vederea corectorulu.

Asia pe spalt'a prima, lini'a 9 de josu in susu in locu de: „ale numai publicu“ se se citésca „ale unui publicu,“ totu pe acea spalta lini'a din urma se se corega „acompaniamentu“ in locu de „acompaniamentu,“ era la fine in lini'a 5 spalt'a a 4-tra de josu in susu, in locu de: „unulu falnicu viitoru ai“ se se citésca: „unui falnicu viitoru alu.“

Passagiulu omisu este urmatoriulu: „Mentiune onorifica li se cuvine si d-loru Victoru Petricu, Radu Balasiu si Lud. Binder pentru concursulu datu din partea d-loru cu ocaziunea acestei executari a „Verfulu i cu doru.“

— (Bibliografia.) In editur'a metropoliei a aparutu dilele acestea unu frumosu volumu, copriindu pe 314 pagine „Protocolulu Congresulu ordinariu nationalu — bisericescu alu metropoliei romaniloru gr.-orientali din Ungari'a si Transilvani'a convocatu la Sibiu, pe 1/13 Octobre 1878.“ Pretiulu 1 fl. v. a. Sibiu 1879.

Aclusele acestui protocolu de sub C. F. M. N. si P. se potu procura dela metropolia si in editiune separata, anume:

Regulamentulu pentru parochii 10 cr. Regul. afacerilor interne ale consistoriulu metropolitanu 20 cr. Regul. afacerilor interne congresuali 20 cr. Regul. pentru procedur'a judecatorésca in cause matrimoniale 20 cr. Regul. pentru organizarea invetiamentulu 10 cr. v. a.

3. Despre locuinti'a tieranului.

(Urmare si fine.)

Patulu prea tare si cu tióle puçine, nici nu ilu incaldiesce, nici nu ilu odihnesce; séu, deca e facutu de érba, acésta intrandu in fermentatie, este o cauza de nesanatate si pericolu, lucru ce se practica mai alesu la munte (Muscelu).

Adaogati la acésta, necuratieni'a, apterele ce le storce sangele, mai alesu in casele facute din lemmu.

Coperisiulu casei facutu cu trestie, paie, coceni si adesea ori cu unu stratu de pamentu, sunt o cauza mare de umiditate si necuratenia. Ei recunoscu acestea si instinctualu, se grabescu a schimbá celu puçinu la 2 ani aceste paie, carele dejá sunt mucedite.

In urma ne mai vorbindu de locu de restulu mobilierulu seu, se ne gandimu la reulu ce resulta din intrebuintiarea meselor scurte pentru mancare, pe langa care toti ingenuchiati cu abdomenulu incovoiatu mananca; exercitandu o presiune mare asupra ficatulu si stomaculu, carele e supusu se primésca adesea unu volumu mare de mamaliga.

Acestea intru catu privesce partea interna a locuintiei. Déru se nu uitamu ca inpórta adesea si inca forte multu situatiunea ei.

Ei tinu comtu instinctualu si prin observatiune de directiunea ventulu si de resaritulu sórelui. Adesea casele sunt puse cu faci'a la S. — SV. Espositiunea déru in genere, in acésta privintia e buna. Déru nu tinu de locu comtu de vecinatatea paduriloru, a baltiloru séu a curenturiloru de ventu ce trecu peste balti, nisipuri, ca in Dolju etc.

Necuratieni'a domnesce in curtea sa. Ea nu va disparea de catu atunci, candu va sci beneficiulu imensu ce locuitorulu din Germani'a, Franci'a si Austri'a, trage din gunoiulu vitelor.

Cantitati enorme de aceste substantie in fermentatie, adesea mocirlose, stagnéza langa pragulu casei sale, pe langa cari mai potemu adaoge baltile ce respecta elu ensusi langa putiu pentru paseri séu porci, fara a se gandi la reulu ce isi face insusi prin acésta. Lips'a de plantatiune, de comoditati inasprescu inca atmosfer'a vecina, din care cauza isi ia atmosfer'a sa.

Ei nu sciu reulu ce potu a isi causá de asemenea prin punerea casei in locuri umede, vai profunde, ripi, unde sórele nu luminéza de catu puçine ore la horizontu si unde nu numai nóptea oatmosfera umeda, incarcata de fumu si miasme, domnesce necontentu.

Asemenea pe balta, elu sacrifica persoana si famili'a sa punendu-'si cas'a tocmai in locul celu mai declinat.

Sunt sate in Ilfovu s. e., unde jumetatea din vale de langa balta e perduta prin paludismu, si cu tote aceste, legati de interesulu loru, nici nu se muta, nici nu facu nimicu pentru a o indrepta.

Se trecemu acum la alu 2-lea punctu, adica a vedea care sunt consecintiele patologice ce resulta din starea in care amu vediutu ca se afla locuintiele locuitoriloru nostri.

Aici nu avemu de catu a ne cugeta la urmatoarele cause directe: umiditatea, lips'a de lumina, atmosfer'a vitiata, aglomeratiunea si neconstanti'a ce resulta din cauzele interne, paludismulu, gusia etc., ce resulta din cauzele externe dominante asupra locuintiei.

In generalu locuitorii nostri cu tote ca vér'a stau multu afara, sunt anemeci; acésta anemia se observa cu deosebire la copii si la adulti. Primaver'a, adica atunci candu efectele aglomeratiunei si ale lipsei de lumina, fortati prin érna a stá in casa, se vedu mai bine.

Bronchite si conjunctivite sunt adesea cauzate prin presenti'a substantiloru iritante empyreumatice ce contine fumulu Diarrhoei, Hydropsiei si Anasaree mai alesu la copii, din caus'a insuficientii caldurii séu a treceriisubite de la unu gradu la altulu. Febre typhoide, adesea din caus'a aglomeratiunii si a fermentatiunei materieloru organice.

Si e de observatu ca odata o maladie contagioasa séu infectioasa trecuta in sinulu unui membru alu unei familii, aproape mai toti sunt victime. Nu arare ori amu observatu familii intregi jacendu pe prispa de variola séu febra typhoidea, séu venindu se me consulte pentru accidente syphilitice.

Encerit'a catarala, disenteria, debilitatea, scrofulos'a, tuberculos'a pulmonara, si multe maladii datorite miseriei, se potu lesne observá la ei. Se nu uitamu ca deca pana este absolutu necesara vietiei, cu acelasu titlu este si aerulu, carele e unu alimentu generalu si absolutu necesaru. Respirandu cineva o atmosfera influintiata prin modulu cum o limitamu pentru necesitatile vietii nostre, este acelasu lucru ca si atunci, candu panaa séu carnea ce mancamu le vomu tineu in fermentatie séu putrefactie pentru a le consumá in urma.

Se vedemu acum, ce trebuie a face pentru a ameliorá starea nehygienica a locuintiloru sateniloru nostri.

Pentru a face satenii se intieléga beneficiulu ce trebuie a trage din lucruri cate odata neimsemnatore si modulu cum trebuie a isi construi cas'a, trebuie a i dá instructiunea necesara.

Unu lucru ce se neglige cu totulu in tier'a noastra este studiulu si practicele igienice.

Fiindu inse ca acésta cestiune este urgenta si fiindu ca prin instructiune se cere timpu, trebuie se recurgemu la incuragiari si bune esemple.

Trebuie ca administratiunile judetiene se mai esa puçinu din cerculu loru egoisticu de activitate

si se faca ceva si pentru starea tieranului. Ar trebui că in fia-care comuna se se faca la veduve seu orfane câte una seu doue case, dupa unu planu stabilitu, si aceste case dinpreuna cu scól'a, cas'a profesorului si a popei, se fia unu exemplu cá constructie si curatienie pentru sateni. Cătiva potenti din jud. Ilfov se hotarisera la acésta, nu sciu inse de voru face ceva.

Casele le vomu face din caramida, valatuci seu chiaru gardu, déru lucrute cu atentiune. Obligatoru se continua 2 camere, cu o capacitate hotarita. De preferintia 3 m. □ 2½ inaltime celu puçinu pentru un'a din ele.

Se fia acoperite cu trestie, paie etc., déru bine suprapuse si bine inclinate pentru a nu fi umede. A le dá o lumina suficiente si a 'i deprinde se isi construiésca celu puçinu cuptoriulu vechiu in dimensiuni mai mici. Si ai obligá cá cosiulu se fia totdeauna scosu din podu.

Asemenea trebuie a nu uitá curtea casei. Nu vomu cautá a 'i cere o comoditate de cátu exceptionalu, déra vomu cautá a ilu obligá cá tóte baltile se le scurga, se isi planteze arbori si se radice gunóiele.

Asemenea se se puna premiuri pentru acele mame ce voru dá proba de o buna ordine si curatienia in casele loru; numai astu-felu vomu poté obtiné o buna stare igienica a familiei rurale, care este primul membru alu asociatiunii ce constituie statulu.

Candu aici va durá inca miseri'a si decadint'i'a in care se afla elu, se fimu sicuri cá in studiile nóstre demografice nu vomu avea a inregistrá, ceea ce amu inceputu dejá a face, de cátu perderea nóstra prin degenerarea rassei.

Cas'a pentru famili'a rurala este tier'a in micu; acum o neingrijesce, si póte cá excessulu de munca ce i-se cere, miseri'a in care se afla, justifica acésta; elu e desgustatu si tempitu; a 'i da inse casa salubra si curata, a ilu face se o iubésca, este a ilu ficsá tieriei, pe care o va iubi mai multu. — Este a contribui la progressulu tierii. Dr. Jstrati. (Jurn. soc. sc. med.)

Locu deschisu.*)

Provocarea din Nr. 90 alu „Observatoriulu“ adressata comitetulu par. gr.-ort. din Orasthia, ne silesce a parasí reserv'a observata pana acum in caus'a scólei nostre. Nu amu tacutu cá dóra amu fi fostu indolenti facia cu scól'a, seu nu amu fi facutu totu ce ne au fostu posibilu pentru desvoltarea ei, ci numai din respectulu ce'lu datorimu autoritatiloru nóstre bisericesci, cari — regretamu se marturisimu — in locu de a ne dá mana de ajutoriu spre a redicá scól'a din ticalosi'a la care pana acum din lips'a mediulóceloru amu fostu condamnatu, in felurite moduri si anumitu de dlu protop. N. Popovicu prin ilegalitati si apucaturi, in cari e de minune versatu, éra Ven. Consistoriu archidiecepsanu din Sibiu prin dispositiuni neprecugetate, nebasate si diametralu opuse staruintieloru nóstre, ne-au inpedecat, precum din cele ce avemu onóre a le espune, onoratulu publicu se va poté convinge. Ve rogamu déra Prea onorate dle redactoru, a dá locu deslusiriloru nóstre in pretiutulu dvóstre diariu, prin care credemu a satisfacé si provocari coprinse in Nr. 90 alu „Observatoriulu.“

Déca va luá cineva protocolulu comitetulu in mana, ori vá cercá prin archivulu epitropiei nóstre, nu va affá altuceva decátu cá, comitetele paroch. din Orasthia, statátore mai numai din nisce plugari simpli, pórtu a lupta continua de ani 25 incóce cu preotimea locala; pre candu acésta se straduesce a tiené tóte in statu quo, si in tóte afacerile ei are in vedere numai folosulu propriu, vedi pre comitetulu parochialu ocupandu-se cu cele mai salutare reforme in interessulu bisericeii si scólei, — din care, edificarea unei scoli frumóse (edificata in parte prin fostulu epitropu dlu J. Popu.) este oper'a loru cea mai inportanta. — S'ar fi potutu inca multa face in decursulu unui periodu asia lungu, daca comitetele nu ar fi intimpinatú totdeauna, in lini'a prima opositiune din partea preotimei. De aci numai se póte esplicá deplorabil'a stare culturala in carea ne affamu pe aici si carea nu se deosebesce in ninica de aceea, in care ne affamu inainte cu unu patrariu de secolu; cá-ci aceea aterna dela o conducere intielépta — carea lipsece cu totul — si dela scóle bune cari, dorere! in intregu protopopiatulu Orasthiei, ne cum se se affe vreun'a normale, dar' nici populara de „dai dóme.“ De aci lesne se póte esplicá caus'a, de ce nu s'au potutu aventá nici scól'a nóstra preste o scól'a poporale.

In anulu acesta, universitateu sassésca in urm'a nenumeraloru rogari ce le amu asternutu de unu deceniu incóce ne-au acordatu o subventiune anuale de 1000 fl. Cine ar fi mai potutu dubitá, cá nu ne va succede a redicá scól'a nóstra la unu nivelu cu celelaltate scóle confessionale din Orasthia, dupace avému la dispositiune 1500 fl. pe anu. Si cu tóte acestea preotimei nóstre — (ne folosimu de acestu terminu de órece avem 4 preoti gr. ort. in locu) — credintiósa principiiloru sale

*) Pentru articlii cari se publica sub acésta rubrica, redactiunea nu ia nici-o raspundere asupr'a sa. De altumentrea relativu la articulu de facia, dn. corespondente a luatú asupr'a si ori-ce garantia pentru cele coprinse in trensulu. Red.

din trecutu si de astadata, trebuie se-i recunóscemu tristulu triumfu ce l'a reportatu asupra comitetulu si in contra scólei.

Comitetulu, consciu chiamarei sale, inca in 20 Juli a c. statori si publicá concursulu pentru trei posturi de invetiatori, (se intielege cá cu invoierea si intielegerea dlui protopresbiteru) pentru scól'a nóstra, avendu de cugetu a o transformá in o scól'a normale — centrale, care cu tempu se devina unu institutu folositoriu nu numai pentru tenerimea de aici, ci si pentru cea din juru. In urm'a acestui concursu se insinuara 15 competenti, din cari 10 erau absoluti de gimnasiu si teologia, si calificati conformu conditiuniloru statorite in concursu.

Déca vreodata dlu protop. N. Popovicu a doveditu cá la dsa nu scól'a si invetiatori calificati, ci cu totul alte interese in detrimentulu scólei jóca rolulu, apoi acésta s'a intemplatú per excelentiam in 24 August a. c. diu'a defipta pentru alegere; cá-ci in locu de a se tiené de list'a candidatiloru, statorita in sensulu Statutulu org., se incercá de repetiteori a viri in list'a aceea, prin mediulocirea sinodulu, pe unu nepotu si unu altu favoritu alu seu, carii s'au fostu receptatu de cátra comitetu, din cauza cá aceia nu inplineau conditiunile concursulu. Védiendu dlu protop. cá pe acésta cale nu'si ajunge scopulu, incepú se amenintie poporulu adunatu in sinodu, cá de nu voru alege celu puçinu pe nepotulu seu, care e si preotu, de invetiatoriu, voru fi siliti apoi a amblá pe sate dupa preoti, se le ingrópe mortii, se le faca festanii s. a. Va se dica, dsale i trebuie unu servitoriu pe care se'lu platésca scól'a. — Déca poporulu — necunoscédu apucaturile acestea a le dlui protop. provocatu fiindu cá prin redicarea maniloru se'si dea consimientulu la alegerea nepotulu seu — in partea lui cea mai mare a corespunsu, este ceva fórte naturalu. In urm'a acésta apoi dlu protop. — incependu cu alegerea pentru postulu alu III-lea de invetiatoriu — a proclamatú pe nepotulu seu de invetiatoriu alesu, fára privire cá acesta nu éra in list'a candidatiloru, nefiindu calificatu. Dupa acésta apoi se întórce la alegerea de directoru, care decurse in ordine buna, dupace dsale se paré, cá puçinu i pasa, cá cine vá reesi dintre cei trei candidati. — Ei, dara acum veni momentulu candu dlu protop. — védiendu'si desjucate tóte opintirile sale de a pune de directoru pe favoritulú seu din Sighisótra A. V. si dupace sinodulu incepú a alege si pentru postulu alu II-lea pe unulu dintre competentií cei mai calificati, — uitandu'si de positiunea sa, permise altui nepotu alu seu, éra-si fecioru de protop. de presentu functionariu la comitatu, a adressá presidiulu cele mai nerusinate invective, ba a se demite chiaru si la fapte brutali, pentru care s'a si aretatu forulu criminalu. A descrie in detaliu scandalulu acesta nu affamu de bine, pentru cá celu puçinu onor. publicu se nu mai scie pana la ce gradu merge inpertinenti'a unoru ómeni si cum nu se genésa a profaná chiar' si biserica! — In urm'a acestora membrii de incredere, notariulu sinodulu si majoritatea poporulu parasira biserica; afara de multu amentitulú protop. care propuse fractiunei remase, cá se aléga pentru postulu alu II-lea de invetiatoriu éra pre unu preotu, carele fusese in anulu trecutu invetiatoriu la scól'a si acum éra lasatu afara din list'a candidatiloru, fiindu cá nu are nici-o classa gimnasiale, carele apoi si fu alesu prin aclamatiune in tocmai cá celu d'intaiu.

In modulu acesta déra a decursu alegerea invetiatoriloru in 24/8 a. c., o alegere pe cátu de scandalósa, pe atátu de fatala si funesta in consecintiele sale. Comitetulu de si mahnitú pana la sufletu védiendu'si tóte asteptarile sale nimicite, avea deplina sperantia in V. Consistoriu, pe care fára amenare l'a si rogatu, cá pentru scurtimea tempulu se denumésca pe anulu acesta invetiatori in modu provisoriu, din list'a candidatiloru statorita in urm'a concursulu publicatu. Ven. Consistoriu inse in locu de a se interessá de scól'a nóstra si a ne dá mana de ajutoriu la redicarea ei, si asia a satisfacé legitimeloru nóstre asteptari; ér' pe dlu protop. a'lu trage la raspundere pentru comiterea atótoru ilegalitati si abusuri in contra Statutulu org. — prin o ordinatiune primita abia la 1 Octobru anulésa concursulu nostru de 3 ori publicatu in fói'a „Teleg. Rom.“ si dispune, cá invetiatorii de pana acum au de a remané la postulu loru.

Déca Ven. Consist. 'si ar fi luatú ostenéla a se informá exactu despre starea scólei nóstre si nu ar fi luatú de basa numai relatiunile schimosite si false a le dlui protop.; atunci de siguru nu ne ar fi condamnatu se remanemu cum amu fostu pana acum si nu facé dispositiuni, cari in fakta nu se potú executá; cá-ci noi amu avutu in anulu espiratu 4 invetiatori (resp. adjuncti) si o invetiatorésa si anume: in semestrulu primu au fostu invetiatoriu N. Barsanu dinpreuna cu fiic'a sa Sofia pentru unu salariu de 300 fl. si adjunctu A. Hanesiu. Pana nu s'a finitu semestrulu I, Sofia Barsanu a fugitu parasindu scól'a, ducundu-se la scól'a granitierésca din Cugeriu cu salariu mai bunu. Asia amu fostu siliti a detrage 1/3 din salariulu lui N. Barsanu cá partea fiicei sale si a luá inca unu adjunctu pe semestrulu alu II lea, antaiu pe S. Ciumasiu, éra ne-corespondendu acesta, pe preotulu D. Elicu cu 15 fl. pe luna pana in ultim'a Iuniu acelui anu. La acestea mai veni in anulu acesta si invetiatoriu N. Herlea si pretinse, cá pe bas'a unei ordinatiuni consistoriale din anulu 1878 pe care dlu protop. abia dupa unu anu i-a comunicat'o, se fia restituitu in postulu seu de invetiatoriu.

Acum binevoésca Ven. Consistoriu a ne spune, cá pe cari din acestia 6(siese) individe se-i tienemu si pe care nu. Cine e in stare a executá ordinatiunea Ven. Cons.? Cum se aducemu pe invetiatorés'a Sofia Barsanu pe unu semestru, candu aceea au fostu tocmita numai pe anulu trecutu? Cum se-i poruncimu se fuga apoi dupa semestrulu primu, cá in loculu densei se potemu luá pe parintele Eli? cá se inpliniu ordinatiunea numita,

ce ne condamna a remané „cum amu fostu in anulu trecutu.“ Pe cine se tienemu din acei 6 invetiatori, dupa-ce dreptulu fia-carui e necontestabilu; cá-ce noi avemu lipsa numai de 3 si nici nu potemu plati mai multi? — Dlu protop. inse nu scimu in urm'a vre unei dispositiuni mai inalte, seu din motive dictate éra de deosebit'a insufletire ce o are pentru scól'a, 'si-a alesu din acesti siese invetiatori pe cei 2 preoti, a caroru alegere si in sinodu s'a efeptuitu prin aclamatiune, prin urmare, — anulandu V. Const. intregu actulu de alegere — éra si ss'a este, care nu recunóscé acea ordinatiune si prin aceea denumire de invetiatori au prefacutu scól'a intr'unu institutu de alimentatiune pentru acestia 2 preoti fára parochia, resp. capelanii dsale; cari preoti, semi-invetiatori, cutreiera orasiulu in functiuni preotiesci, éra parochii siedu acasa si se multumescu cu venitele ce le aducu preotii invetiatori.

Un'a din cele mai triste consecentie a le ordinatiunei V. Cons. este nedisputabilu, pericolulu ce'lu invólva de a ne perde subventiunea anuala de 1000 fl. dela universitateu sassésca, carea cu anulu curent amu si inceputu a o trage, nu inse pentru-cá se remanemu „cum amu fostu pana acum,“ ci espresu aplacidata pentru desvoltarea scólei nóstre; cá-ci déca vomu remané totu cá pana acum, atunci nu avemu trebuintia de aceea dotatiune frumósa, ci vomu acoperi spesesele nóstre éra si numai din crucerii adunati cu disculu in biserica, si vomu plati cu ei acei invetiatori cari in fakta sunt preoti dar' nu au venitú destulu spre a trai cá atari si cari pórtu apoi numele de invetiatori.

Intemple-se ori si ce, comitetulu parochialu cu ánima sangerenda, dar' cu consciintia liniscita totudéuna 'si va poté dice: Amu facutu totu ce in sfer'a activitatii meie 'mi-a fostu posibilu, avendu cele mai bune intentiuni pentru scól'a si progressu. Pe cine va cadé responsabilitatea cá nu se potú realisá intentiunile salutare, lasamu se judece onoratulu publicu.

Destulu cá Venerabilulu Const. de o parte a decisu caus'a fára privire la coprinsele actelorú, si fára a cunósce starea lucruriloru, éra de alt'a, ilegalitati comisse de protop. nostru — au remasu aprobate. Subscrísulu comitetu nu pórtu vin'a, daca unele dintre autoritatile nóstre scolaru lucrá cá se avemu si noi scól'a numai dupa nume, cum sunt cele de pe la sate, cari tóte sunt periclitata a fi prefacute in scóle comunali. Acestea sunt causele pentru cari subscrísulu comitetu parch. nu au potutu corespunde conclusulu universitatii sasesci, prin care ni s'a acordatu acea 1000 fl. pe anu spre desvoltarea scólei nóstre. — Inse nu amu desperatu, vomu cercá pe anulu viitoriu a corespunde acelu concludu, si déca vomu mai fi inpedecati din partea organeloru nóstre bisericesci, vomu fi siliti a apelá la ajutoriulu deregatoriiloru statulu. Subscrísulu comitetu a facutu cátu a potutu, si sperésa cá domnulu interpelante va fi multumitu cu staruintiele nóstre, asigurandu'lu cá acestu respunsu este basatu pe fapte intemperate, cari se potú constatá prin protocoále respective. Pentruce nu a voitu Ven. Const. a ne dá sucursulu datoritu si pentru ce nu si-a datú osteneala a cunósce adeverat'a stare a lucrulu, nu suntemu indreptatiti, dar' nici datori a dá respunsu.

Pre langa care primiti dle redactoru espressiunea deosebitei nóstre stime.

Orasthi'a in 27 Novembre 1879.

Comitetulu parochialu gr. ort.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vien'a, 4 Dezembru

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.53 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.30 „
Imperialu rusescu	„	9.64 „
Moneta germana de 100 marce	„	57.60 „
Sovereigns englesi	„	12.— „
Lira turcésca	„	10.65 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	—.— „

Pentru

Craciunu si Anulu nou

se recomanda marele si de nou asortatulu depositu de orológe alu lui

Johann Buschek

din Sibiu Strad'a Cisnadié Nr. 16, cu cele mai bune orológe de auru si argintu, lantiuri de auru si argintu probate prin oficiulu de puntiare c. reg.

Orológe cilindre de argintu 10, 12, 14, 16 fl. Remontoire cilindre de argintu 15, 18, 20, 22, 24 fl.

Ancre de argintu 15, 16, 18, 20, 24 fl. Ancre remontoire de argintu 19, 20, 24, 30, 40 fl.

Orológe de auru pentru dame 18, 20, 22, 24, 30, 36, 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire de auru pentru dame 40, 46, 50, 56, 60, 75, 80 fl., 120, 150 fl.

Ancre de auru pentru domni 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire ancre de auru pentru domni 40, 46, 50, 58, 60, 70, 80, 90, 120 fl.

Lantiuri de auru pentru domni si dóme 24, 26, 28, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 100 fl.

Lantiuri de argintu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 fl. Lantiuri de talmi-auru 1 fl. 50 cr. 2, 4, 5, fl.

Orológe de parete remontoire parisiane 14, 15, 16, 18, 20, 24 fl.

Desteptatori parisiane (Wecker) 5.50 cr. 6, 7, 10, 20 fl. Orológe de Schwarzwald 4, 5, 6, 7, 8, 10 pana la 24 fl.

Orice reperaturi se facu in modulu celu mai conscientiosu. Comande se executéda prin ramburse (Post-Nachnahme.) Pachetarea gratuita. Pretiurie-cu-rente se tramitu la cerere. (108) 1—6

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.